

Szilveszter Terdik

Biserica de lemn din Lechința Negrești Oaş – Muzeul Țării Oaşului (muzeul în aer liber)

Lechința se află în Munții Oaş, la granița comitatelor istorice Satu Mare și Ugocea. Prima mențiune a localității datează din 1490, când apare în contractul de moștenire reciprocă încheiat în fața conventului cruciferilor din Székesfehérvár (Ungaria) între nobilii lipsiți de moștenitori direcți Ștefan Meggyesi (sau Móroc de Meggyesalja), judele suprem Ștefan Bátori (†1493) și ușierul reginei, Ioan Perényi († 1493). Satul este pomenit în rândul domeniilor familiei Móroc de Meggyesalja aparținătoare cetății Seiniului¹. Ștefan Meggyesi a decedat la sfârșitul anului 1492, astfel că membrii familiilor Bátori de Ecsed

și Perényi au preluat imediat bunurile imobile la care erau îndreptățiți prin contractul amintit, împărțindu-le între ei. Doi ani mai târziu însă, familia Drágfi, care la rândul ei avea pretenții la moștenirea răposatului Ștefan Meggyesi, a obținut proprietatea asupra unei treimi din domeniile în discuție, cu excepția cetății de la Seini și a târgului Medieșu Aurit. În contractul de împărțire emis în 1494 sunt menționați nominal cinci iobagi din Lechința.² Descendenții lui Stanislav (Szaniszló) Bátori – ramura de Șimleu a familiei – deși aveau pretenții întemeiate la moștenire, nu au obținut nimic la momentul respectiv.

1. Biserica Sf. Paraschiva din Lechința dinspre sud-vest

2. Pridvorul bisericii de lemn, detaliu

Doar în 1520, după un proces îndelungat, s-a ajuns la o înțelegere între familia Bători de Șimleu, pe de-o parte, respectiv familiile Bători de Ecsed și Drágfi, pe de altă parte, prima dobândind proprietăți importante tocmai în domeniul cetății Seini. Față de familia Perényi însă, aceasta nu și-a putut valorifica pretențiile pe termen îndelungat.³ De-a lungul epocii moderne Lechința a avut numeroși posesori. În monografia comitatului Satu Mare publicată de Antal Szirmay în 1810, autorul enumera nu mai puțin de nouă familii, deși localitatea era printre cele mai mici din Oaș, numărând la momentul respectiv doar 79 de case răsfrate.⁴

Prima descriere detaliată și cel mai vechi inventar al bisericii de lemn din Lechința datează din 1775, și fuseseră întocmite cu ocazia realizării unei conscripții privind starea materială a parohiilor greco-catolice din comitat. S-a consemnat că biserica avea o structură rezistentă, pe jumătate nouă, că fusese construită din grinzi în vremuri imemorabile, dar a fost renovată recent din cauza deteriorărilor. În turnul edificiului se aflau două clopote de 44 și respectiv de 26 de pfunzi. Printre obiectele liturgice s-au enumerat: un veșmânt preoțesc roșu din stofă, un potir de aramă aurit, un ciboriu de

lemn și două sfeșnice de aramă. Aflăm de asemenea că iconostasul era vechi, avea doar două uși în loc de cele trei uzuale și că era decorat cu icoane de diferite dimensiuni reprezentându-i pe cei doisprezece apostoli. Autorii conscripției au mai consemnat o parte a cărților necesare cultului, de asemenea două cruci, un prapor pictat și două cădelnițe de aramă. S-a menționat că lăcașul era suficient de încăpător având în vedere numărul enoriașilor, zăvorul ușii acestuia și gardul cimitirului – aflat probabil în jurul bisericii – erau rezistente.⁵

În momentul conscripției localnicii nu își mai aminteau de vremea construirii bisericii, ci doar de renovarea relativ recentă a edificiului. Nici în șematismele greco-catolice ulterioare nu întâlnim data exactă a construcției,⁶ dar la începutul secolului al XX-lea biserica era datată deja în secolul al XVII-lea,⁷ în timp ce monografia comitatului precizează anul construcției 1735.⁸ Mai nou construcția lăcașului este plasată în prima jumătate a secolului al XVII-lea. În situația dată, doar o cercetare dendrocronologică ar putea lămuri problemele de datare.

Este greu de apreciat proporția renovării din veacul al XVIII-lea, în orice caz termenul de „seminova” (seminou) ca referire la structura bisericii în descrierea din

3. Peretele sudic al bisericii de lemn

1775 indică probabil lucrări substanțiale. Szirmay a consemnat în legătură cu biserica de lemn din Târșoț următoarea întâmplare: „Biserica se află în zona cea mai joasă a satului, pe un loc nepotrivit, despre care localnicii povestesc următoarele: vijelia care a dărâmat turnul bisericii din Lechința, aflată la distanță foarte mare de aici, a adus și a depus o grămadă de șindriile în Târșoț, pe locul cu pricina. Sătenii văzând șindriile purtate de vânt de la depărtare atât de mare, s-au convins că trebuie să-și construiască biserica tocmai în acel loc.”⁹ Istorisirea nu precizează data exactă a furtunii, sătenii din Târșoț ne transmit doar că turnul bisericii din Lechința a suferit distrugerii grave în vijelie. Nu e exclus ca tocmai aceste distrugerii să fi justificat renovarea din anii 1770.

Biserica de lemn din Lechința, de dimensiuni mici, a fost ridicată din bârne pe un soclu de piatră. Grinzile cioplite au fost îmbinate combinând mai multe tehnici de dulgherie:¹⁰ capetele bârnelor se petrec la colțuri câțiva centimetri, fenomen mai accentuat în cazul bârnelor superioare, astfel că în această zonă ele creează un fel de console treptate. Acoperișul învelit cu șindrila este bine proporționat. Pronaosul este dominat de turnul scund, care încalce coama acoperișului. Sub nivelul parapetului foisorului cu decor traforat, laturile turnului sunt învelite cu șindrila. Coiful acestuia are secțiunea pătrată la pornire, fleșa înaltă și ascuțită fiind octogonală.

Spațiul bisericii se compune din pridvor vestic, pronaos, naos și altar. Pridvorul este ritmat de patru coloane, latura vestică a acestora și cosoroaba fiind decorate cu un brâu sculptat cu motivul funiei. O scară aflată în colțul nord-vestic al pridvorului permite accesul în turn. Pe latura răsăriteană a pridvorului se află ușa de intrare în biserică. Pronaosul și naosul constituie două spații egale, cel dinspre vest fiind destinat femeilor

(*babinec*), iar cel estic bărbaților. Acestea comunică doar prin ușa simplă practică în peretele despărțitor. Biserica femeilor nu are ferestre, în timp ce biserica bărbaților este luminată de deschiderile foarte mici din peretele nordic (1) și în cel sudic (2). Altarul decroșat, de plan rectangular prezintă câte o fereastră mică pe fiecare dintre laturi (3). Altarul este acoperit cu o boltă mănăstirească construită din bârne, naosul poartă o boltă semicilindrică, iar pronaosul este tăvănit.

Mobilierul liturgic original nu s-a păstrat, nici iconostasul cu două uși, care a dispărut probabil încă înainte de strămutarea bisericii. Cadrul, construit din bârne frumos făcute al arcului de triumf mai există însă și în zilele noastre. Poarta principală a lăcașului se remarcă prin tratarea decorativă, canatul ușii fiind împodobit pe exterior cu motive geometrice cioplite, reprezentând rozete.

Structura simplă a bisericii ar susține datarea acesteia în secolul al XVII-lea. Forma și structura turnului, respectiv pridvorul vestic par a fi însă rezultatul intervențiilor din secolul al XVIII-lea.

Edificiul a fost demontat în 1967¹¹ și reconstruit ulterior, între 1978 și 1979, pe locul actual, în muzeul în aer liber al Țării Oașului. Nu se cunoaște dacă originar biserica a fost pictată. Decorul pictat actual, inspirat din iconografia bisericilor de lemn maramureșene, a fost realizat, conform inscripției de deasupra ușii naosului, în anul 2006.

Biserica de lemn cu hramul Sfintei Mucenice Paraschiva¹² din Lechința reprezintă ultimul lăcaș de cult de lemn păstrat din Țara Oașului, documentând o artă odinioară înfloritoare a acestei regiuni.

Fotografiile au fost executate de Attila Mudrák.

NOTE DE SUBSOL

¹ BOROVSZKY 1908, pp. 109, 572. Referitor la documentul menționat și la celelalte acte emise în același context vezi în primul rând: TRINGLI 2008, pp. 301-302, 305-306, 312, 314-316, 319-323, 401-402.

² Michael Faara, Michael Walkan, Johannes Kormos, David și Georgius Lyban. Vezi: TRINGLI 2008, p. 320.

³ Referitor la localitățile de pe domeniul Medieșu-Seini vezi: MAKSAY 1940, pp. 82-107. Referitor la succesiunea proprietarilor domeniului de-a lungul evului mediu vezi: NEUMANN 2006, pp. 290-304; HORVÁTH 2006, pp. 310, 318-320; HORVÁTH-NEUMANN-C. TÓTH 2006, pp. 344-358.

⁴ SZIRMAY 1809/1810, vol. II, p. 328.

⁵ „Ecclesiae structura. Ex solidis quadriangulariter dolatis trabibus constans, seminova, ante memoriam hominum erecta, iterum ruinata at tamen nunc recenter renovata, turris praeterea cacumini templi super aedificata, campanas habet 2 quarum 1ma 44 libris, 2da vero 26. Casulam antiquam ex rubro panno. Calicem aereum inauratum, cyborium pixidem ligneam, candelabra 2 aerea, Iconostas antiquum,

duobus portis constans, iconibus ubi majoribus, ita et minoribus, 12 apostolorum exornatum. Libros habet Novum Testamentum, Octoichum, Oroligium, Liturgia 2, Ritualem 1, cruces 2, vexillum 1 in tella pictum. Turribula 2 aerea, templum intrinsecus respectu populi sat amplum, clausuram non debilem, cincturam coemeterii non indibilem.” MOL, C 99, p. 105, conscripții greco-catolice 1774-1782. Comitatul Satu Mare. Lechința era cea mai mică parohie din Protopopiatul Oașului numărând doar 170 de enoriași, vezi: BENDÁSZ-KOI 1994, p. 80.

⁶ Parohie veche, biserică de lemn cu hramul Sf. Paraschiva. *Schematismus* 1900, p. 212.

⁷ Lechința: „Par. Ant. Eccl. Lign. Ad Nativitatem M.V.M. aedific. A. 1635.” *Schematismus* 1914, p. 237.

⁸ BOROVSZKY 1908, p. 110.

⁹ SZIRMAY 1809/1810, vol II, p. 329.

¹⁰ Referitor la cele două tehnici de dulgherie combinate vezi: DOMANOVSKY 1936, pp. 19-20, il. 7-10.

¹¹ GODEA-CRISTACHE-PANAIT, 1978, p. 414.

¹² 28 octombrie.